

BOUWHISTORISCHE VERKENNING MET WAARDESTELLING

POSTELSTRAAT 15 - MOERGESTEL

26 juni 2018

PROJECTGEGEVENS

Projectnummer	010
Omschrijving	Bouwhistorische verkenning met waardenstelling
Object	voormalige Pastorie van de R.K. Kerk St. Jan Onthoofding Postelstraat 15 5066 EA Moergestel
Kadastrale gegevens	gemeente Moergestel Sectie B Object 2468
Status	Rijksmonument 29948 (Pastorie) Gemeentelijk Monument 0824/WN031 (Tuinhuis, toegangspoort, inrijpoort en sierhek)
Opdrachtgever	ZD Moergestel 1 B.V. Rithmeesterpark 48 4838 GZ Breda contactpersoon: dhr. G. Luites e-mail: g.luites@zuyderleven.vl
Uitgave	juni 2018 Maikel Niël Bouwhistorie Papenvoort 39 5663 AD Geldrop Tel. 06-14593536 e-mail: maikel@maikelniebouwhistorie.nl
Veldwerk	drs. Ing. Maikel Niël
Archiefonderzoek	drs. Ing. Maikel Niël
Tekst en fotografie	drs. Ing. Maikel Niël

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Redengevende omschrijving	3
Bouwgeschiedenis van object	4
Bouwhistorische opname	16
Waardestelling	35
Waarderingskaarten	37
Aanbevelingen voor nader onderzoek	41
Beeldverantwoording, Bronnen en Literatuur	42
Historische bouwtekeningen	43

INLEIDING

Deze bouwhistorische verkenning is gemaakt in opdracht van de nieuwe eigenaar van de voormalige pastorie van de R.K. kerk aan de Postelstraat 15. Deze verkenning met waardestelling wordt opgesteld ten behoeve van de planvorming voor het gebouw en het bijbehorende terrein.

In deze bouwhistorische verkenning worden de onder de bescherming van de Erfgoedwet vallende delen van het monument behandeld. Dit betreft in hoofdzaak het hoofdgebouw met uitbreidingen behorende tot de pastorie zoals genoemd in de omschrijving van het rijksmonumentale deel, het aan de achterzijde gelegen 'tuinhuis' en de aan de voorzijde gelegen toegangspoort met inrijpoort en sierhek zoals genoemd in de omschrijving van het gemeentelijk monument. Tevens wordt in deze bouwhistorische verkenning aandacht geschonken aan enkele ruimtelijke aspecten die van belang zijn in het kader van het voornemen om op het bijbehorende terrein te gaan bouwen door de nieuwe eigenaar.

Deze bouwhistorische verkenning wordt besloten met een waardestelling. In hoeverre respectievelijke onderdelen of bouwdelen vallen onder bescherming van de Erfgoedwet dient uiteindelijk vastgesteld te worden door het bevoegd gezag.

REDENGEVENDE OMSCHRIJVING

Het monument staat geregistreerd als rijksmonument sinds 3 augustus 1977 met monumentnummer 29948. In de redengevende omschrijving staat de volgende omschrijving:

'Pastorie van de R.K. Kerk van St. Jan Onthoofding. Gepleisterde villa uit het derde kwart van de 19e eeuw, bestaande uit parterre en een verdieping met omlappend, afgeknot schilddak, waarin een oeil-de-boeuf en twee dakkapellen. Vensteromlijstingen, met stuckuiven, paarsgewijs geplaatste consoles onder de kroonlijst, waartussen panelen met lofwerk. Uitgebouwde serre op de rechter hoek.'

Op 30 juni 2009 heeft de gemeente Oisterwijk de bescherming uitgebreid door het aan de achterzijde liggende tuinhuis en de aan de voorzijde gelegen toegangspoort met inrijpoort en sierhek aan te wijzen als gemeentelijk monument. In de redengevende omschrijving staat de volgende omschrijving:

'Tuinhuis, toegangspoort, inrijpoort en sierhek. Voor het huis aan de Postelstraat 15 ligt een grote, fraaie tuin met eiken en naaldbomen en een smeedijzeren hek met een poorthek uit 1929 tussen gepleisterde hekposten met hardstenen decoraties met een leeuwtje in de top.'

In de omschrijving wordt ook de voor het huis liggende tuin genoemd. Met het hier omschreven 'tuinhuis' wordt het kleine losstaande gebouwtje aan de achterzijde van de linkerzijvleugel bedoeld.

BOUWGESCHIEDENIS VAN OBJECT

Kadastrale bronnen

Op het kadastrale minuutplan uit 1832 staat op het perceel van de huidige pastorie een meervormige bebouwing ingetekend (afb.1). De contouren van een vierkante hoofdbebouwing komen overeen met de huidige contouren van het hoofdgebouw. Voor dit hoofdgebouw zijn een aantal aan elkaar geschakelde bouwlichamen ingetekend aan de voorzijde. Deze bouwlichamen hebben geen relatie met de huidige contouren van de pastorie. In de bijbehorende aanwijzende tafelen wordt bij het perceel genoteerd dat er zich een 'huis, erf, stal en pastorie' bevindt. Het perceel en opstallen zijn dan al in het bezit van de rooms-katholieke gemeente van Moergestel. Uit archivalische bronnen is verder niet bekend hoe de oude pastorie eruit heeft gezien.

Het is wel bekend dat de oude pastorie in slechte staat verkeerde en in 1839 werd afgebroken. De in 1838 nieuw geïnstalleerde pastoor Lambertus van Dooren kon echter al in 1840 een nieuw gebouwde pastorie betrekken¹. Dit wordt ook bevestigd door de kadastrale hulpkaart uit 1840 (afb.2). Te zien is dat het perceel wordt uitgebreid met een doorgang naar de straatzijde en er bebouwing ingetekend is waarin de basiscontouren van de huidige pastorie duidelijk zijn te herkennen. Er verschijnt een symmetrisch gebouw met een hoofdbouw en twee gelijkvormige vleugels aan weerszijden. Ook wordt op het perceel aan de achterzijde van het gebouw een rechthoekige vijver aangelegd. Ook van dit gebouw is uit archivalische bronnen verder niet bekend hoe het eruit heeft gezien. De eerste fotos van de pastorie dateren van omstreeks 1910 en er zijn vooralsnog geen oudere bouwtekeningen bekend dan 1947.

Tussen 1895 en 1905 wordt de pastorie fors uitgebreid. De in 1895 geïnstalleerde pastoor Jonkheer Ludovicus van Rijckevorsel van Kessel, afkomstig uit een welgestelde familie, voegt een complete verdieping aan het gebouw toe.² Ook wordt het gebouw uitgebreid met een vijfhoekige uitbouw aan de voorzijde, en verschillende aanbouwen aan de zijkanten en achterzijde. De uitbreiding van de pastorie wordt ontworpen door de architect Willem Bouwman³ en uitgevoerd door aannemer Schonk⁴. Tevens wordt het perceel naar de voorzijde uitgebreid door aankoop van de percelen van de familie Van de Wouw⁵. De zich daarop bevindende boerderij wordt gesloopt en het nieuw ontstane perceel aan de straatzijde voorzien van een hekwerk. Op het kadastrale veldwerk en hulpkaart uit 1905 zijn de uitbreidingen nauwkeurig ingetekend (afb.5).

Pastoor Van Rijckevorsel beschikte over een ondernemende en moderne geest. In 1902 koopt hij de percelen aan de overzijde van de straat van de Moergestelse leerlooier Johannes van Reijnen. Hierop laat hij vlak daarna een kosterswoning en 'vereenigingsgebouw' bouwen, eveneens door de architect Willem Bouman⁶. Op de kadastrale veldwerk uit 1905 is de nieuwe bebouwing op deze percelen nauwkeurig ingetekend (afb.6).

¹ Van den Oord en Van Dun; p.67. en Van Beek.

² Van den Oord en Van Dun; p.119.

³ Voor een beschrijving van het oeuvre van Willem Bouman, zie: Goris, 2015.

⁴ Van Beek.

⁵ De familie Van de Wouw was een invloedrijk geslacht in het Moergestelse gemeentebestuur. Deze uit de boerenstand afkomstige familie bekleedde meerdere burgemeestersposities en gemeentesecretariaten in de 19de eeuw. Zij bezaten meerdere huizen en gronden in de gemeente Moergestel. Zie bijvoorbeeld Van den Oord en Van Dun; p.57-58.

⁶ Beschrijving bij objectnummer 185.026 Beeldbank RCE.

Na 1905 worden er geen grote veranderingen op het perceel van de pastorie opgetekend. Wel zijn er door ruilverkaveling, het kanaliseren van de beek de Reusel en de aanleg van het naastgelegen kerkhof enkele wijzigingen in de perceelsnummering en perceelsvorm opgetreden. Bij de laatste wijziging (verkoop door de R.K. gemeente aan particulier) in 1977 ontstaat het perceel met de bebouwing zoals we dat nu kennen (afb.7). Door de verkoop is tevens een einde gekomen aan de functie van het gebouw als pastorie. Omtrent veranderingen aan de aangelegde rechthoekige vijver in de tuin is vanuit de kadastrale gegevens niets bekend omdat de vijver niet meer is opgenomen op de kadastrale kaarten.

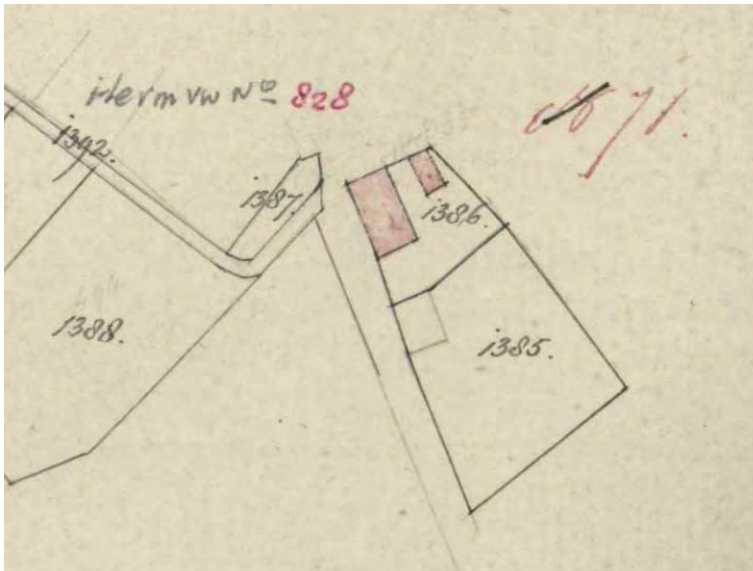
1. Kadastrale Minuutplan 1832:

Het blauw gekleurde deel is de oude pastorie. Daarvoor het perceel met de boerderij van Johannes van de Wouw.

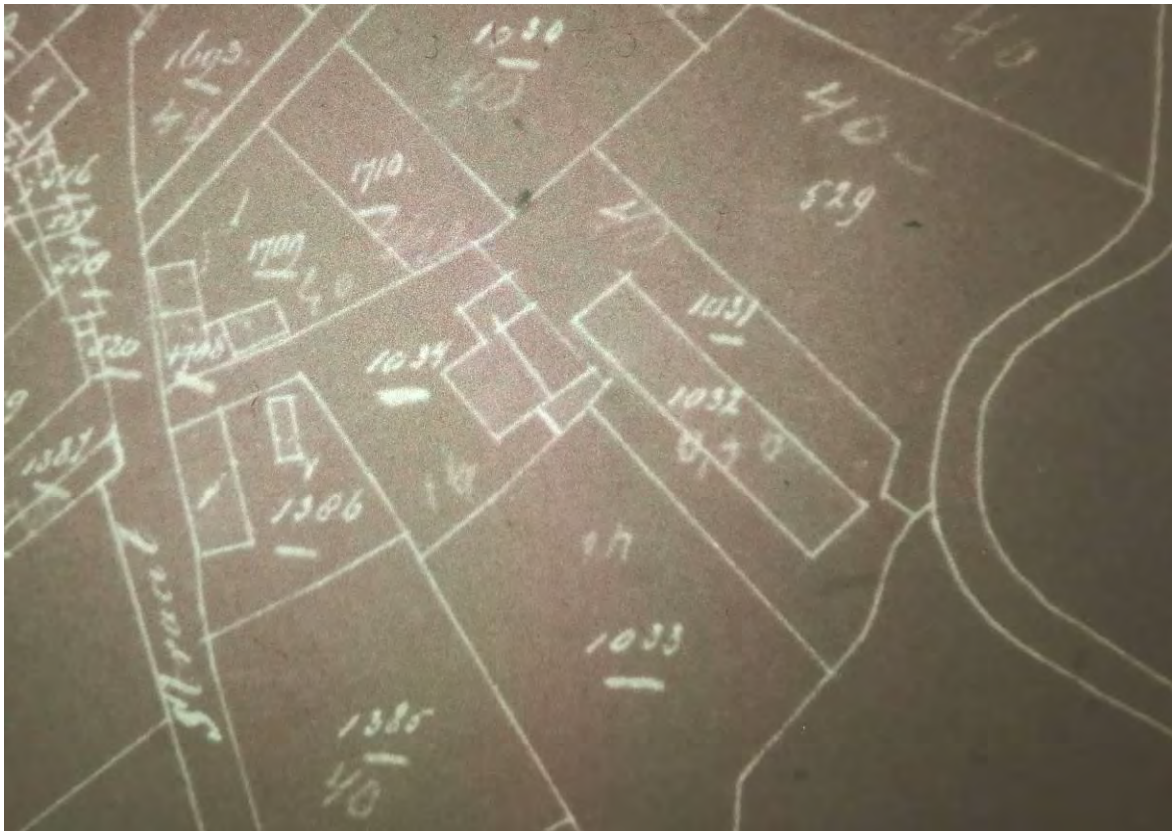

2. Kadastrale Hulpkaart 1840:

Nieuwe pastorie waarin de contouren van de hoofdbouw van de oude pastorie zijn te herkennen. Aan weerszijden nieuwe bebouwing en nieuw aangelegde vijver (groen gekleurd). Ook is het perceel uitgebreid met een doorgang aan de voorzijde ten noorden van de boerderij van Van de Wouw naar de straat.

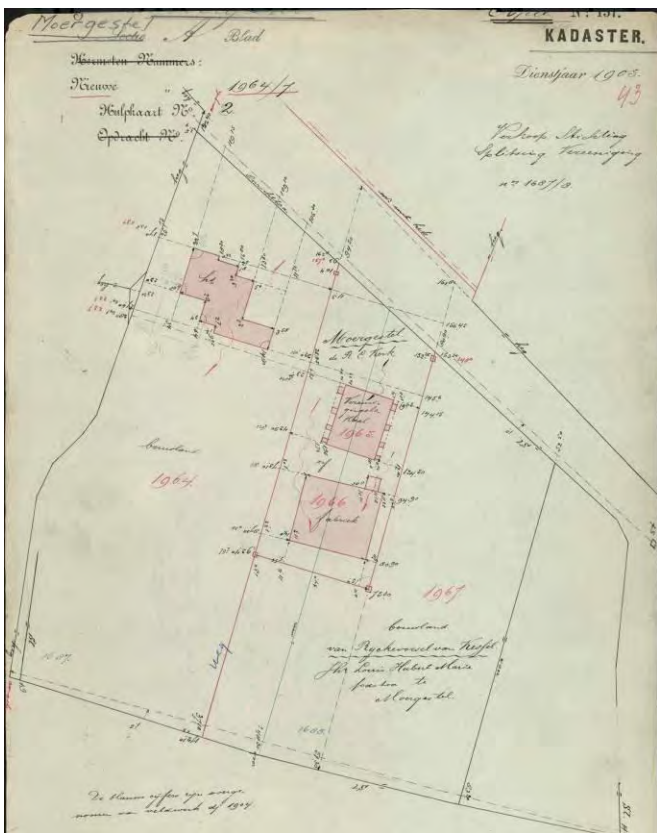
3. Kadastrale Hulpkaart 1862:
De schuur ten zuiden van de
boerderij Van de Wouw is
gesloopt.

4. Schattingskaart 1880: Situatie is ongewijzigd

Boerderij Van de Wouw is geheel gesloopt en de percelen worden samengetrokken. De percelen van de familie Van de Wouw (nummers 535, 1385 en 1386) aan de voorzijde van de pastorie worden in 1902 door Goservinus en Cornelia Van de Wouw verkocht aan de R.C. Gemeente van Moergestel en gesplitst naar perceelnummering 1962 en 1963 welke beiden in bezit komen van de R.C. Gemeente. Aan de voorzijde van het perceel wordt het nieuwe hekwerk ingetekend op de nieuwe perceelsgrens. De rode lijnen zijn de nieuwe perceelsgrenzen, de blauwe lijnen de oude perceelsgrenzen, de zwarte lijnen zijn ongewijzigde perceelsgrenzen.

(tegenover liggende percelen)

In 1902 koopt de nieuwe pastoor Jhr.

Van Rijckevorsel van Kessel de
percelen tegenover de pastorie van
Johannes Martinus Reijnen ('Looyer' te
Moergestel).

Hierop worden een kosterswoning en verenigingsgebouw gebouwd. Het is niet helemaal duidelijk of de op het perceel liggende (boter)fabriek ook door Van Rijckevorsel is gebouwd of dat dit een bestaande bebouwing betreft (in 1884 was dit perceel nog onbebouwd). In 1905 verkoopt hij het Verenigingsgebouw en fabriek, in 1910 de Kosterswoning en in 1912 het resterende omliggende bouwland aan de R.C. Gemeente Moergestel.

Architect van de kosterswoning en
Verenigingsgebouw is Willem Bouman.

7. Kadastrale Hulpkaart 1977:

Bij verkoop door de parochie van de Heilige Johannes Onthoofding in 1977 wordt het perceel aan de zuidkant verkleind ten behoeve van het naastgelegen kerkhof.

De perceelgrenzen uit 1977 zijn sinds die tijd niet meer gewijzigd.

De bebouwingsgrenzen zijn, met uitzondering van een klein deel aan de westzijde van de rechterzijvleugel (op bouwtekeningen uit 1947 aangeduid als 'druivenkas') en de uitbreiding aan de noordzijde van de linkerzijvleugel, sinds 1905 ongewijzigd.

Het losstaande gebouwtje wordt overigens niet ingetekend

Oude foto's en ansichtkaarten

Omtrent het uiterlijk van de door pastoor Van Rijckevorsel uitgebreide pastorie, de kosterswoning en verenigingsgebouw is meer bekend door enkele oude foto's en ansichtkaarten.

8. Ansichtkaart ca. 1910; Toestand na uitbreiding door Van Rijckevorsel.

Op het dak van het hoofdgebouw zijn nog schoorstenen te zien. Ook is te zien dat de staande dakvlakken zijn gedekt in een ruitvormig patroon (zinken losangedak, afgeronde of leien met lamme oren?) en de liggende dakvlakken met een baanvormige bedekking (zink?). De gepleisterde gevel is opvallend donker van kleur ten opzichte van de lichte raamkozijnen. De huidige witte afwerklaag kan daarom betwijfeld worden. De vijfhoekige uitbouw aan de voorzijde heeft een dakopbouw met opstaande rand en schilddak (daklicht?).

De poort is nog voorzien van puntige afdekkers in plaats van de huidige leeuwtjes. De smeedijzeren poort is een andere dan de huidige poort.

detail afb. 8.; ruitvormige dakbedekking van het staande dakvlak.

9. Foto ca. 1915; donkere kleur van de gevel lijkt hier evident. Hier is ook duidelijker te zien dat er vier schoorstenen boven het dak uittorenen. De rolluikkasten ontbreken nog en het dak lijkt voorzien van een vlaggemast. Aan de oprijlaan bevond zich een open prieel met schilddak (deze wordt op geen enkele kadastrale kaart ingetekend)

10. Ingekleurde ansichtkaart 1915; De rode inkleuringen doen erg onwerkelijk aan. De uitbouw aan de linkerszijde lijkt eerder met holle dakpannen gedekt dan de huidige blauw gesmoorde Tuile du Nord.

11. Ansichtkaart met de kosterswoning en naastgelegen verenigingsgebouw.

12. Foto van het verenigingsgebouw met daarachter liggende (boter)fabriek; tijdens een bijeenkomst van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond.

Zowel de kosterswoning, verenigingsgebouw als de uitbreiding van de pastorie is ontworpen door de architect Willem Bouman. De architectuur van deze gebouwen heeft echter geen overeenkomstige kenmerkende stijl.

13. Foto 1974; De gevel van schuur aan de rechterzijvleugel uit 1840 (met de verwijderde 'druivenkas') is op dat moment nog ongepleisterd. De dubbele toegangsdeur tot de vijfhoekige uitbouw ('vergaderzaal') is in de huidige toestand vervangen voor een enkele deur met zijlicht. De 2 stuks schoorstenen op het dak van de hoofdbouw zijn niet meer aanwezig. De dakbedekking van de staande dakvlakken zijn vervangen voor rechte leien in maasdekking. De dakopbouw op de vijfhoekige 'vergaderzaal' is niet meer aanwezig.

14. Foto 1974; Achterzijde hoofdbouw; de vensterverdeling van de pui van de 'serre' is in de huidige toestand gewijzigd en voorzien van rolluiken. Op de het staande dakvlak aan de achterzijde van de hoofdbouw is nog wel een ruitvormig patroon zichtbaar.

Detail van foto uit 1974; Hier is duidelijk te zien dat op dit dakvlak leien met afgeronde of lamme oren lagen.

15. Foto 1975; De zinken dakbanen van het liggende dakvlak zijn duidelijk zichtbaar; De vensters op de begane grond zijn voorzien van rolluiken; Het leeuwje op de poortpenant is nog niet aanwezig; De vlaggemast in de voortuin is nog niet aanwezig.

Bouwtekeningen

De vroegste op dit moment bekende bouwtekeningen dateren uit oktober 1947 (uitsneden daarvan zijn opgenomen als bijlage in dit rapport). Deze tekeningen zijn niet gesignd maar later voorzien van een stempel van de architect G.H.F. Valk⁷. Mogelijk heeft zijn vader, de bekende architect H.W. Valk hierin een hand gehad. Op het plan uit 1947 wordt een schets toegevoegd met wijzigingen in de ontsluiting van de begane grond. In 1954 verschijnen een serie detailtekeningen, ook ongesignd, die een uitwerking bevatten van het plan uit 1947. Het opstellen van het plan hangt ongetwijfeld samen met het afscheid van pastoor Josephus Janssen en de installatie van pastoor Van den Boogaard in 1947.

Het plan uit 1947-1954 bestond uit een interne verbouwing waarbij:

- Een dienstingang werd gecreëerd in het portaal in de oksel van de linkerzijvleugel.
- Een doorgang werd gemaakt tussen de kamer aan de achterzijde en de keuken in diezelfde linkerzijvleugel.
- De keuken in de linkerzijvleugel werd gemoderniseerd. (Bruynzeel keukeninbouw)
- Een erker werd geplaatst in de toegang tussen de studeerkamer en de vergaderzaal.
- Een garderobe en toiletgroep in de hoofdbouw werd gecreëerd.
- Het diensttoilet in de linkerzijvleugel werd aangepast.
- De indeling van de slaapkamers aan de achterzijde op de eerste verdieping van de hoofdbouw werd gewijzigd.
- De bakamer op de eerste verdieping werd gemoderniseerd.
- Een stalen deur naar het platte dak van de vijfhoekige vergaderzaal werd gemaakt.

Verder werd in september 1947 een ontwerp gemaakt voor het aanleggen van de c.v.-installatie door de firma G.Boink-Meijer uit Tilburg. Op het moment van aanleg van de c.v.-installatie lijkt de noodzaak van het instandhouden van de schoorstenen te vervallen. Op de bouwtekeningen is echter uitsluitend de schoorsteen linksachter niet meer ingetekend. Kennelijk leek de behoefte voor het instandhouden van de daaronder gelegen schouwen aanwezig.

De consequenties van de verbouwingen in de periode 1947-1954 voor het gevelbeeld blijven beperkt tot het aanzicht van het portaal in de oksel van de linkerzijvleugel, de keuken in de linkerzijvleugel, een tweetal kleine vensters aan de achtergevel bij de nieuwe toiletgroep en het wijzigen van het venster naar een stalen deur op de eerste verdieping boven de vergaderzaal aan de rechterzijgevel.

Na 1954 zijn geen bouwtekeningen gevonden in de geraadpleegde archieven.

⁷ Gerardus Hendrikus Franciscus Valk was de zoon van de belangrijke architect Hendrikus Willem Valk (1886-1973) die voor de R.K. gemeente Moergestel de nieuwe kerk van St. Johannes Onthoofding uit 1931 ontwierp. Na de tweede wereldoorlog werkte hij samen met zijn zoons. Vanaf 1958 stopte hij met ontwerpen en werd het bureau voortgezet door zijn zoons.

BOUWHISTORISCHE OPNAME

De vanuit de archivalische bronnen geschetste bouwgeschiedenis hiervoor wordt in het veldwerk van de bouwhistorische opname bevestigd in de gevonden bouwsporen:

Het vermoeden dat mogelijk gebruik is gemaakt van fundamenteën of (gevel)delen van de oude pastorie van voor 1840 wordt ondersteund doordat op de zolder van de linkerzijvleugel een afwijkende baksteen in het gevelvlak van de hoofdbouw wordt gevonden ten opzichte van de aangebouwde linkerzijvleugel (afb.16). Ook is in de resten van een gemetselde (nu doodlopende trap) in de kelder en de later aangebrachte sparing door het gemetselde gewelf van de kelder een aanwijzing te vinden dat kelder mogelijk ouder is dan de bouw van de nieuwe pastorie in 1840 (afb. 17).

De bouwvolgorde van de latere uitbreiding tussen 1895 en 1905 van de vijfhoekige vergaderzaal wordt bevestigd doordat het gevelpleisterwerk aan de ontstane binnenzijde doorloopt. Dit gevelpleisterwerk loopt zowel door aan de voormalige buitengevel van de hoofdbouw als in de voormalige buitengevel van de rechterzijvleugel (afb.18 en 19). Dit toont tevens aan dat de pastorie uit 1840 al was voorzien van gevelpleisterwerk. Wat op haar beurt een indicatie kan zijn van het hergebruik van delen van de pastorie van voor 1840; Immers door het bepleisteren van de gevel kunnen de verschillen in de baksteen van de onderscheidelijke bouwfasen cosmetisch verhuuld worden.

De uitvoering van de gepleisterde kuifbekroning boven de vensters op de begane grond zijn voor zowel de hoofdbouw als de vijfhoekige vergaderzaal identiek. Dit zou erop kunnen duiden dat de kuifbekroningen op de hoofdbouw later zijn toegevoegd. De kuiven aan de hoofdbouw zijn wel wat meer versleten. Dit duidt erop dat deze kuiven al wat ouder zijn en dus wel in 1840 aangebracht zijn geweest.

De ongesauste sporen van restanten van gevelpleisterwerk in een later aangebrachte verbinding tussen de zolder van de linkerzijvleugel en de daarnaast gelegen zolder van de uitbreiding tussen 1895 en 1905 (in 1947 aangeduid als 'waschruimte') geven aan dat het gevelpleisterwerk oorspronkelijk niet witgesaust is geweest (afb. 20). De zolder van de linkerzijvleugel is voorheen toegankelijk geweest via een nog aanwezig vloerluik boven de bijkeuken.

De uitbreiding van de hoofdbouw van de pastorie tussen 1895 en 1905 met een complete verdieping wordt ondersteund doordat de kapconstructie van de oudere linkerzijvleugel uit 1840 (afb.21) duidelijk ouder is dan de kapconstructie van de hoofdbouw (afb.22). De ouderdom van de kapconstructie van de hoofdbouw sluit bovendien aan bij de kapconstructie van de uitbreiding ('waschruimte') naast de linkerzijvleugel die tussen 1895 en 1905 is gebouwd.

De latere uitbreiding aan de noordzijde van de linkerzijvleugel (de 'bergplaats' achter de 'waschruimte') wordt bevestigd door verschillende bouwsporen aan de achtergevel van de 'waschruimte'. De bepleistering van deze gevel geeft aan dat dit eerder een buitengevel is geweest (afb.23)

De wijzigingen in de gevelaanzichten als gevolg van de verbouwingen uit het plan 1947-1954 zijn ook duidelijk zichtbaar vanuit bouwhistorische observaties. Zowel het dichtzetten van de voormalige dienstingang aan de zijgevel van de linkerzijvleugel (afb.24) als de wijziging van het venster aan de achtergevel van de hoofdbouw naar twee kleine vensters (afb.25) zijn traceerbaar in sporen in de gevelbepleistering. Ook de overige wijzigingen uit het plan 1947-1954 zijn grotendeels nog aanwezig.

16. Zolder van de linkerzijvleugel gezien naar gevel van de hoofdbouw; afwijkend metselwerk tussen de voorgevel (rechts te zien) en zijgevel (links te zien) van de linkerzijvleugel en hoofdbouw (middendeel).

17. Kelder hoofdbouw; doodlopende gemetselde trap en houten trap door later aangebrachte sparing in het gemetselde gewelf.

18. Begane grond aansluiting hoofdbouw op vijhoekige vergaderzaal en erker: het gevelpleisterwerk loopt aan de nu ontstane binnengevel door.

19. Begane grond aansluiting hoofdbouw op vijhoekige vergaderzaal en rechterzijvleugel: het gevelpleisterwerk loopt aan de nu ontstane binnengevels door (links gevel hoofdbouw, rechts in de kasten gevel rechterzijvleugel)

20. Later aangebrachte verbinding tussen zolder van linkerzijvleugel en uitbreiding 1895-1905; restanten van ongesaust gevelpleisterwerk. Daarachter kapconstructie van de uitbreiding 'waschruijnte'.

21. Kapconstructie linkerzijvleugel boven keuken; steekspant met wurmt en geschaafde rondhouten sporen waartussen spreidse van riet.

22. Kapconstructie hoofdbouw; aangebracht 1895-1905; samengestelde grenen spanten (190x90mm) met dubbele koningstijl, muurplaat, gordingen, randbalk en staand dakbeschot (185x22mm). De spanten zijn voorzien van telmerken. Kapconstructie is volledig gaaf.

23. Voormalige achtergevel van de 'waschruiimte'; de patronen in het pleisterwerk geven aan dat hier oorspronkelijk twee kleine vensters hebben gezeten; de later aangebrachte deur is niet oorspronkelijk.

24. Voormalige dienstingang aan de zijgevel van de linkerzijvleugel; sporen in de gevelbepleistering aan de bovenzijde verraden de locatie waar voorheen een gevelopening heeft gezeten.

25. Achtergevel hoofdbouw; de contouren van één groter venster zijn nog vaag zichtbaar in krimpseurtjes in het gevelpleisterwerk.

Overige bouwhistorische observaties

Exterieur – voorgevel

De symmetrisch opgezette voorgevel van de hoofdbouw bestaat uit een met cement gepleisterde façade waarop een neo-classicistische ornamentiek is aangebracht. Deze ornamentiek loopt door over de vijfhoekige aanbouw aan de rechterzijde van het gebouw. De houten bakgoot van de hoofdbouw heeft een uitkragende lijst en wordt aan de voorzijde ondersteund door geprofileerde consolen. Het afgeknotte schildak is aan de staande dakvlakken voorzien van rechte leien in maasdekking en op de liggende dakvlakken is het van oorsprong zinken dak later voorzien van bitumen. Aan de voorzijde wordt het staand dakvlak doorbroken door twee enkelvlaks dakkapellen met rijk versierde zinken klauwstukken en timpaan. In het midden bevindt zich een eveneens met zink beklede en rijk versierde oeil de boeuf. De gevel is voorzien van gepleisterde waterslagen en een gepleisterde plint waarop hardstenen onderdorpels onder houten T-schuiframen. T-ramen verschijnen pas na ca. 1870 (als de glasindustrie grotere ruiten kan produceren) en zijn dus na de bouwtijd 1840 aangebracht. De uitvoering van de vensters van de vijfhoekige aanbouw verschilt met die van de hoofdbouw; de onderdorpels zijn uitgevoerd als pleisterwerk in plaats van hardsteen en de ramen zijn uitgevoerd als éénruits schuiframen. De verschillende typen ramen zijn op de oudste fotos aan het begin van de 20e eeuw al zichtbaar. In de onderzone is een grijs gesauste gepleisterde plint aangebracht. Het verschil in de daarin opgenomen ventilatioorosters bevestigen de latere aanbouw van de vergaderzaal.

Een andere niet in de archieven gedocumenteerde wijziging is de verandering van de voorgevel van de in 1947 genoemde 'waschruijnte'. De oudere enkele toegangsdeur met aan weerszijden ijzeren zesvaks ramen is uitgebroken en voorzien van een aangebouwd portaal met een grote poort. Deze wijziging duidt op een functiewijziging van de voormalige 'waschruijnte' naar een inpandige garage. De doorbraak van gevel wordt opgevangen door een stalen latei. Het portaal is afgedekt met een eenvoudig zinken dakbedekking en van bijpassend pleisterwerk voorzien aan de buitenzijde.

In het pleisterwerk van de topgevel van de rechterzijvleugel zijn de sporen zichtbaar van de oorspronkelijke gevelindeling uit 1840. Bij de bouw van de daarvoor liggende 'vergaderzaal' is het zolderraam dichtgezet. Overige sporen van de voorgevel van de rechterzijvleugel zijn overigens ook zichtbaar in de kastenwand aan de binnenzijde van de 'vergaderzaal'.

26. Voorgevel met aansluiting op 'vergaderzaal'.

27. Detail aansluiting hoofdbouw en 'vergaderzaal'; kleine verschillen zichtbaar in de uitvoering van de onderdorpel en in de plint opgenomen ventilatioerooster

28. Voorgevel voormalige 'waschruijme'.

29. Topgevel rechterzijvleugel boven platdak 'vergaderzaal'; in het pleisterwerk zijn sporen zichtbaar van een gevelopening vlak boven de huidige dakbedekking van het platdak.

Exterieur – zijgevels, 'tuinhuis' en aanbouwen achter linkerzijvleugel.

In de linkerzijgevel van de hoofdbouw op de eerste verdieping is naast het middenvenster later een extra venster gemaakt. De detaillering van het raam sluit aan op de verbouw in de periode 1947-1954. Ook de ramen van de keuken en portaal in de oksel van de linkerzijvleugel lijken qua detaillering in deze periode vervangen.

Een exacte datering van het aan de achterzijde gelegen losstaande 'tuinhuis' (op de bouwtekening uit 1947 aangeduid als 'bergplaats') stelt ons vooralsnog voor een raadsel. Op de kadastrale kaarten van 1905 is dit 'tuinhuis' niet ingetekend. We kunnen daarom aannemen dat het 'tuinhuis' tussen 1905 en 1947 is gebouwd. De detaillering van het gevelpleisterwerk sluit echter eerder aan bij de uitbreidingen in de periode 1895-1905. Ook de dakbedekking met oude holle pannen geven daartoe aanleiding. De gevelindeling aan de voorzijde doet echter wat vreemd aan en de detaillering van het deurkozijn sluit eerder aan bij de uitbreiding van de 'waschruimte' aan de achterzijde van na 1905. Aan de zijgevels zijn aan weerszijde elk 2 stuks typische smalle kiepvensters geplaatst. In de topgevel is een half rond (nu dichtgemaakt) venster. De vorm, plaats en ontsluiting van deze vensters duiden op een ruimte die goed moest kunnen ventileren. Door deze veronderstelling, alsmede de positie van het gebouwtje achter de als 'waschruimte' bekend staande uitbreiding, lijkt mij dat het zogenaamde 'tuinhuis' heeft gefunctioneerd als droogruimte voor de was.

De uitvoering van de uitbreiding van de 'waschruimte' aan de achterzijde is erg sober en sluit niet goed aan bij de architectuur van de uitbreidingen in de periode 1895-1905. Het pleisterwerk is ongeprofileerd en de bouw uitgevoerd met eenvoudige materialen.

Tussen de uitbreiding van de 'waschruimte' en het 'tuinhuis' is een met golfplaten overdekte houten schuurtje gebouwd welke is voorzien van donker gebeitst rondhouten geveltimmerwerk. De pleisterwerk afwerking van het 'tuinhuis' geeft aan dat het schuurtje later is geplaatst.

30. Linkerzijgevel hoofdbouw; het linkervenster is later bijgemaakt

31. 'Tuinhuis' aan achterzijde linkerzijvleugel; links daarvan later toegevoegd schuurtje

32. Uitbreiding van de 'waschruimte' ; rechts daarvan het later toegevoegd schuurtje

Exterieur – achtergevel

Aan de achtergevel van de hoofdbouw zijn op de eerste verdieping een tweetal houten schuiframen aanwezig met een zesvaks ruitverdeling. Dit type venster en de detaillering van de kozijnen is ook aanwezig in de achtergevel van de rechterzijvleugel. Hierdoor kunnen we aannemen, omdat de eerste verdieping pas in de periode 1895-1905 op de hoofdbouw gezet is, dat de achtergevel van de rechterzijvleugel op dat moment een gewijzigde gevelindeling kreeg.

Op de eerste verdieping zijn ook twee stuks, later aangebrachte stalen ramen geplaatst. De detaillering van deze stalen ramen ligt na ca. 1950.

Aan de in de periode 1895-1905 aangebouwde serre zijn een moderne pui met een dubbele deur in het midden en rolluiken geplaatst. De driedelige kozijnstijlen lijken qua detaillering van het profiel nog wel uit de bouwtijd.

33 en 34. Achtergevel hoofdbouw en rechterzijvleugel; detaillering van raam en kozijn komen overeen.

Bouwkundige constructie

De hoofdbouw van de pastorie is opgetrokken vanuit een met bakstenen gemetselde overwelfde kelder uit anderhalf steens dik metselwerk voor de buitenmuren. De binnenmuren zijn uitgevoerd in steensdik metselwerk met uitzondering van de situatie rondom het trappenhuis en enkele later aangebrachte scheidingswanden rondom de toiletgroep en slaapkamers op de eerste verdieping. Vloeren zijn uitgevoerd als houten balklagen (180x125mm) met grenen vloerbeschoot (250x25mm). Rondom het trappenhuis is het vloerbeschoot plaatselijk smaller uitgevoerd (185x25mm) wat duidt op een latere wijziging. De bouwkundige constructie rondom het trappenhuis doet vermoeden dat het trappenhuis later is gewijzigd. De positie van het trappenhuis ten opzichte van de (doodlopende) gemetselde keldertrap draagt ook bij aan deze veronderstelling. De positie van de kelder ten opzichte van de hoofdbouw doet vermoeden dat de oorspronkelijke keuken van de pastorie in de hoofdbouw lag en wel vlak daarboven. Dit kan zowel de pastorie uit 1840 als de oude pastorie van vóór 1840 zijn. De later aangebrachte schoorsteen en de bouw van een toegangsportaal in de oksel tussen de hoofdbouw en de linkerzijvleugel doet vermoeden dat in de periode 1895-1905 de keuken werd verplaatst naar de linkerzijvleugel.

De beide zijvleugels van de pastorie zijn opgetrokken uit steensdik metselwerk. De laterale binnenmuur onder het houten spant van de linkerzijvleugel is tevens steensdik uitgevoerd. De overige binnenmuren zijn halfsteens dik uitgevoerd. Het vloerniveau van de zijvleugels ligt lager dan de hoofdbouw. De balklaag van de linkerzijvleugel bestaat aan de voorzijde uit grenen balken (150x95mm) en aan de achterzijde uit grenen balken (95x75mm).

De uitbreidingen uit de periode 1895-1905 zijn, met uitzondering van de vijfhoekige 'vergaderzaal' in steensdik metselwerk opgetrokken. De 'vergaderzaal' is uit anderhalf steens dik metselwerk opgetrokken.

Interieur

Ook in het interieur wordt de vanuit de archivalische bronnen geschetste bouwgeschiedenis bevestigd in de gevonden bouwsporen:

Op de begane grond van de hoofdbouw zijn zowel sporen van de afwerking uit de periode 1895-1905 alsook mogelijk oudere elementen en onderdelen uit de verbouwing uit de periode 1947-1954 zichtbaar. De centrale gang heeft aan weerszijden oude paneeldeuren en is voorzien van een oude zwart marmeren betegeling (46x46 cm) uit de bouwtijd. In de laterale gang liggen zwart marmeren tegels van kleiner formaat (40x40cm). De ouderdom van de betimmeringen en lijstwerk is te herleiden uit het niveau van de profilering. De elementen uit 1840 zijn voorzien van een rijkere profilering. De elementen uit de periode 1895-1905 zijn al wat minder geprofileerd. De afwerkingen uit het midden van de 20e eeuw zijn beduidend minder uitgewerkt.

In het interieur zijn schouwen te vinden uit verschillende bouwperiodes. In de studeerkamer op de begane grond is een typische 19e eeuwse zwart marmeren schouw met betegelde haard aanwezig. Het is niet duidelijk of deze uit 1840 of de periode 1895-1905 stamt. In de eetkamer is een wat strakker vormgegeven schouw die van later datum lijkt te zijn. In de zitkamer op de eerste verdieping is een gemetselde schouw aanwezig. Deze schouw lijkt beduidend later te zijn gemaakt.

In de serre is een vloer aanwezig van gekleurde achthoekige keramische tegels in patroon (Winckelmans tegels) uit de periode 1895-1905. Dit soort tegels (in de combinatie geel en zwart), in eenvoudiger patroon komen ook terug in de bijkeuken in de linkerzijvleugel en in het bordesje naar de keldertrap. Hieruit kan ook afgeleid worden dat de keuken in deze periode is verplaatst naar de rechterzijvleugel en de trap naar de kelder destijds is gewijzigd. In de periode 1947-1954

vinden we ook gekleurde Winckelmans tegels terug in de nieuwe toiletgroep in de hoofdbouw. Deze zijn echter van iets ander formaat en kleur (combinatie rood en zwart).

Het granito aanrechtblad in de bijkeuken wijst op een verbouwing van de bijkeuken na ca. 1920. Maar is mogelijk ook uitgevoerd in de periode 1947-1954.

Uit de verbouwingen in periode 1947-1954 zijn ook de bouwrestanten in het interieur nog bijna allemaal aanwezig. De erker tussen de studeerkamer en vergaderzaal, de nieuwe toiletgroep in de hoofdbouw, de wijzigingen in de ontsluiting van de keuken in het portaal en reherzjvleugel alsook de complete Bruynzeel keuken uit 1954 zijn intact. De vloer van de keuken uit 1954 is uitgevoerd in een creatief patroon van natuursteen breuksteen. Alleen de badkamer op de eerste verdieping is later nog eens gemoderniseerd.

Op de eerste verdieping en zolder zijn wastafels uit de jaren 1950 aanwezig.

De met kraalschroten betimmerde slaapkamertjes en trappenhuis op de zolderverdieping wijzen op een datering in de periode 1895-1905.

35. Begane grond hoofdbouw; laterale gang naar dienstingang; deur met glas in lood uit 1954, rondboog met toegang tot toiletgroep uit eveneens 1954.

36. Paneeldeur met profilering uit 1840

37. Profilering uit periode 1895-1905

38. Profilering uit periode 1947-1954

39. Schouw in de studeerkamer begane grond

40. Serre met tegelvloer uit 1895-1905

41. Urinoir in toiletgroep uit 1954

42. Linkerzijvleugel; bijkeuken vloer uit periode 1895-1905; granito aanrechtblad van later datum

43. Linkerzijvleugel; Bruynzeel keukeninrichting met natuurstenen breuksteen vloer uit 1954.

Tuin en terrein

In de tuin en het bijbehorende terrein zijn de restanten van een tuinaanleg en enkele losse bouwsels aanwezig.

De aanleg van de voortuin met hekwerk en oprijlaan is sinds 1905 niet gewijzigd. De poort is, getuige het daarin opgenomen jaartal 1929, later gewijzigd. Het hekwerk heeft aan de linkerkant een los poortje. Dit poortje zit op de plaats waar de pastorie vanaf 1840 een doorgang had langs de boerderij van Van de Wouw. Dit poortje zit recht tegenover het lokaal bekende Pastoorspadje (pastoorpèdje), aangelegd door pastoor Van Dooren in 1856 en welke direct naar de kerk leidt.

De begroeiing in en rondom de voortuin is verwilderd. In de tuin is de in 1840 aangelegde vijver in gewijzigde vorm nog aanwezig. Daarvoor zijn de verwilderde restanten van een sparrenbos herkenbaar. Daarachter loopt in een bocht een lager gelegen gedeelte geflankeerd door een beukenlaantje. Dit lager gelegen gedeelte is waarschijnlijk de oude bedding van de later gekanaliseerde beek de Reusel. (zie afb. 1, 4 en 5) Ten westen van het sparrenbos en beukenlaantje ligt het perceel van het huidige kerkhof. Dieper in de tuin is de toegang tot een weiland welke reikt tot aan de oever van de gekanaliseerde Reusel. Deze rivier markeert de grens van het terrein. De overige delen van de tuin zijn verwilderd en er lijkt geen belangrijke tuinaanleg herkenbaar.

Op het terrein staan enkele losse bouwsels. Deze bouwsels betreffen een vrij grote kippenren, een kleine veestal en een betonnen, met golfplaten overdekte kas. Voor de bouw van de kippenren is overigens gebruik gemaakt van oude binnenluiken naar model van de luiken zoals op de begane grond van de hoofdbouw.

44. Poortje naar Pastoorspadje in hekwerk

45. Vijver

46. Sparrenbos

47. Beukenlaantje bij bedding (?) Reusel

48. Weiland bezijden de gekanaliseerde Reusel

49. Kippenren en veestal

50. Kas

WAARDESTELLING

Contextuele waarden

De voormalige pastorie aan de Postelstraat 15 is van algemeen historisch belang als representant van een woning van een opkomende geestelijke klasse in het Rooms-Katholieke milieu in de negentiende eeuw en de ontwikkelingen daarvan in de eerste helft van de twintigste eeuw in Moergestel en Noord-Brabant.

De pastorie is ook van algemeen historisch belang omdat het uitdrukking geeft aan een typologische ontwikkeling van woonhuizen van een specifieke maatschappelijke klasse in de omgeving gebonden aan een specifiek tijdperk.

De pastorie heeft een ensemblewaarde in relatie tot de bestaande kosterswoning aan de overzijde van de straat, het daarnaast gelegen Pastoorspaadje en de nabij liggende kerk en kerkhof.

De ontwikkelingen van het perceel met de geleidelijke uitbreidingen met voortuin, latere inkrimping als gevolg van de aanleg van het naastgelegen kerkhof alsmede de mogelijke aanwezigheid van de restanten van de bedding van de oude Reusel zijn van belang vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met het omliggende gebied en de ontwikkeling daarvan.

Interne waarden

Exterieur

De successievelijke ontwikkeling en uitbreiding van de pastorie heeft hoge bouwhistorische waarden vanwege de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis. Die bouwgeschiedenis vindt met name zijn uitdrukking in de ontwikkeling van de hoofdbouw met twee zijvleugels in 1840 naar de uitbreiding van de pastorie in de periode tot 1905. De bijbehorende bouwlichamen zijn in haar structuur gaaf en daarom hoog gewaardeerd. Van belang zijn ook de bouwsporen in de gevelbepleistering van waaruit de succesievelijke ontwikkeling kan worden afgelezen. De uitbreiding van de pastorie is tevens van belang voor de ontwikkeling van het oeuvre van de architect Willem Bouman.

In relatie tot de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis staat de zichtbaarheid van de gebruiksgeschiedenis van de pastorie. Door de structuur van het gebouw en de daarbij horende bijgebouwen wordt inzicht gegeven in de historische functie en het gebruik van de pastorie.

De verbouwingen in de periode tot 1954 zijn op zich interessant vanwege de afleesbaarheid van een andere architectuur en detaillering. Ook dragen zij bij aan een beter begrip voor het werk van het architectenbureau van H.W. Valk en zijn zoon G.H.F. Valk. De in deze periode aangebrachte wijzigingen zijn echter niet erg ingrijpend voor de structuur van de pastorie, bijzonder of zeldzaam te noemen. Derhalve zijn de ingrepen uit de periode tot 1954 wel positief maar niet hoog gewaardeerd.

De aanbouw aan de achterzijde van de 'waschruimte' is niet hoog gewaardeerd vanwege de matige kwaliteit van uitvoering en de verstoring van de gepleisterde gevel van diezelfde 'waschruimte'. De aanbouw bezit geen uitgesproken zeldzaamheid zowel in vorm als detaillering. De aanbouw is hoogstens positief te waarderen als onderdeel van de ontwikkeling van de gebouwen. Evengoed zou de aanbouw als indifferent aangemerkt kunnen worden.

Het schuurtje tussen de hiervoor besproken aanbouw en het 'tuinhuis' is als indifferent aangemerkt vanwege haar beperkte ouderdom en gebrek aan kwaliteit in uitvoering. Evenzo ontnemt dit schuurtje het zicht op de gepleisterde zijgevel van het tuinhuis.

Het 'tuinhuis' is hoog gewaardeerd vanwege haar zeldzaamheid en bijzondere vorm en

vermoedelijke functie als droogruimte voor de was.

De later aangebrachte pui aan de achtergevel van de serre en portaaltje voor de wijziging van de 'waschruimte' naar garage zijn als indifferent aangemerkt vanwege aantasting van het oorspronkelijke gevelbeeld. Dit geldt ook voor alle later aangebrachte stalen ramen en rolluiken.

Een opmerking moet gemaakt worden over de dakbedekking van de hoofdbouw. De staande dakvlakken zijn nu gedekt met rechte leien in maasdekking. Oorspronkelijk waren deze dakvlakken voorzien van leien met een afgeronde kop of lamme oren die waren gelegd in een ruitvormig patroon. De huidige dakbedekking kan daardoor niet hoog gewaardeerd worden. Dit geldt ook voor de bitumen dakbedekking van de liggende delen van het dak van de hoofdbouw. Hierop hoort een zinken dakbedekking.

Interieur

Indeling – De structuur van de pastorie uit 1840 is deels afleesbaar uit de plattegrond van de begane grond. De opzet met een centrale gang en kamers aan weerszijden is in hoofdlijnen nog intact. Er is een sterk vermoeden dat de keuken in 1840 boven de kelder was gesitueerd. In de verbouwing van 1895-1905 is de keuken waarschijnlijk verplaatst naar de linkerzijvleugel. De indeling van de zijvleugels is in de periode tot 1905 en daarna gewijzigd. De uitbreidingen tot 1905 zijn bijzonder genoeg om de structuur van het interieur uit die tijd hoog te waarderen. Op de verdieping is de lateraal geplaatste gang typerend voor de architectuur uit de negentiende eeuw. Deze structuur is daarom ook hoog gewaardeerd. Wijziging van de slaapkamerindeling aan de achterzijde uit 1954 is niet hoog te waarderen om hiervoor genoemde redenen. De getimmerde slaapkamertjes op de zolder zijn waarschijnlijk in de bouwtijd van de zolder en verdieping aangebracht en derhalve als onderdeel van de architectuur uit die tijd hoog gewaardeerd.

Constructie – De oorspronkelijke keldermuren en gemetselde gewelven zijn nog allemaal aanwezig en hoog te waarderen. De oorspronkelijke houten balklagen zijn waarschijnlijk nog allemaal aanwezig en hoog te waarderen. De kapconstructies zijn voor de respectievelijke bouwdelen geheel aanwezig en in het belang van de geschiedenis van de bouwtechniek hoog te waarderen.

Afwerking - De zwart marmeren tegels in de gangzones op de begane grond zijn gaaf en relatief zeldzaam. In samenhang met de aanwezige plinten, architraaflijsten en paneeldeuren zijn deze zeldzaam en een relatief gaaf voorbeeld van een gang uit 1840. Evenzo van belang zijn de luiken aan de binnenzijde van de vensters aan de voorzijde en de bijbehorende schouw in de studeerkamer en eetkamer. De in patroon gelegde vloer van keramische achthoekige tegels in de serre is uit de bouwtijd en in gave toestand bewaard gebleven. Derhalve is deze vloer hoog te waarderen.

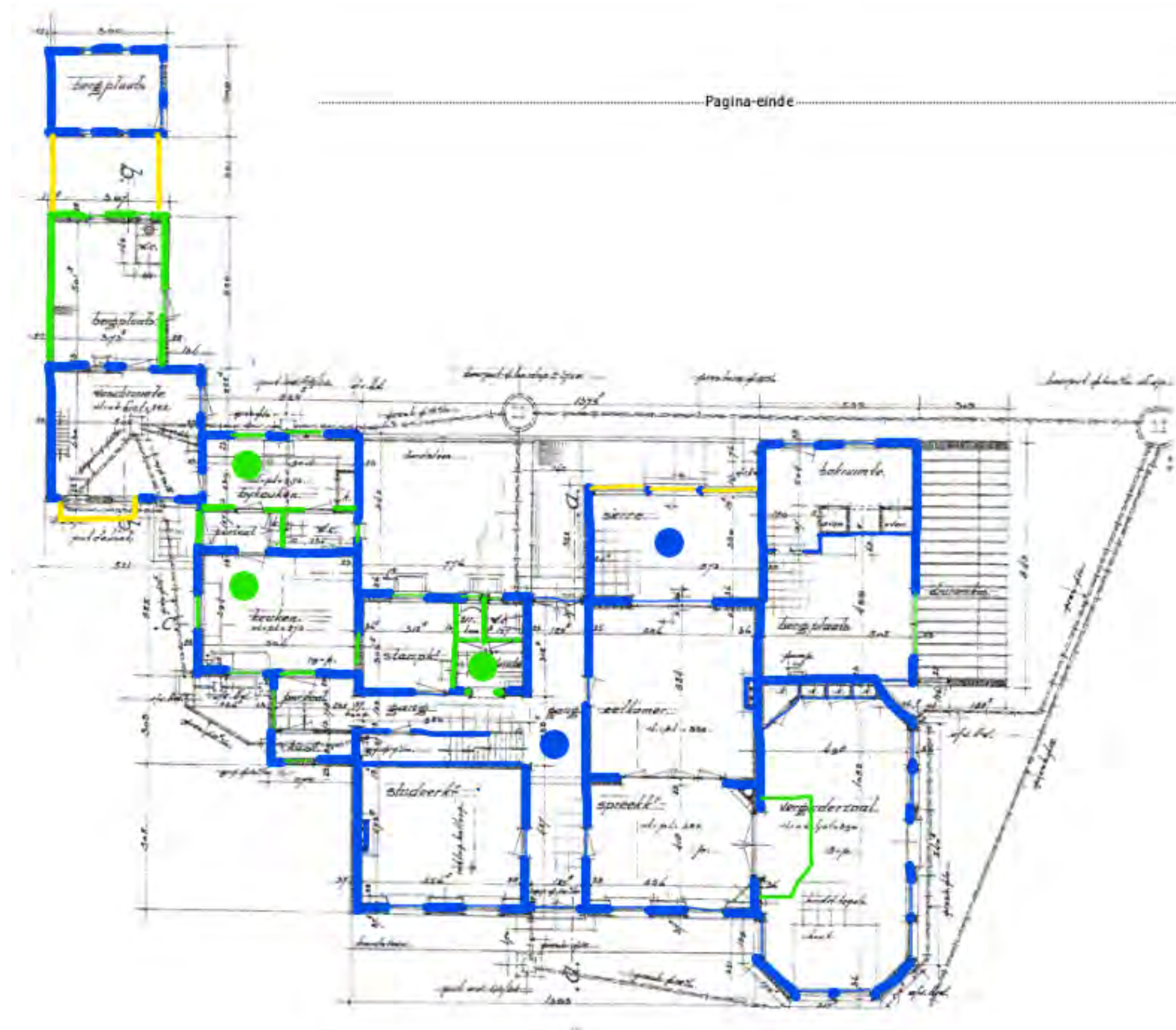
De afwerkingen uit de periode 1947-1954 zijn positief te waarderen vanwege de gave toestand waarin deze zijn bewaard. Te noemen zijn de inrichting van de bijkeuken met granito aanrechtblad en bijbehorende tegelwerken en keukenkastjes, de complete Bruynzeel keuken uit 1954 en de toiletgroep met bijzondere uitvoering van het urinoir en bijbehorende spoelbakken. Deze onderdelen zijn op dit moment nog niet uitgesproken zeldzaam, maar dat is slechts een kwestie van tijd.

De inrichting van de badkamer op de eerste verdieping is vrij recent vernieuwd, niet zeldzaam en derhalve indifferent te waarderen.

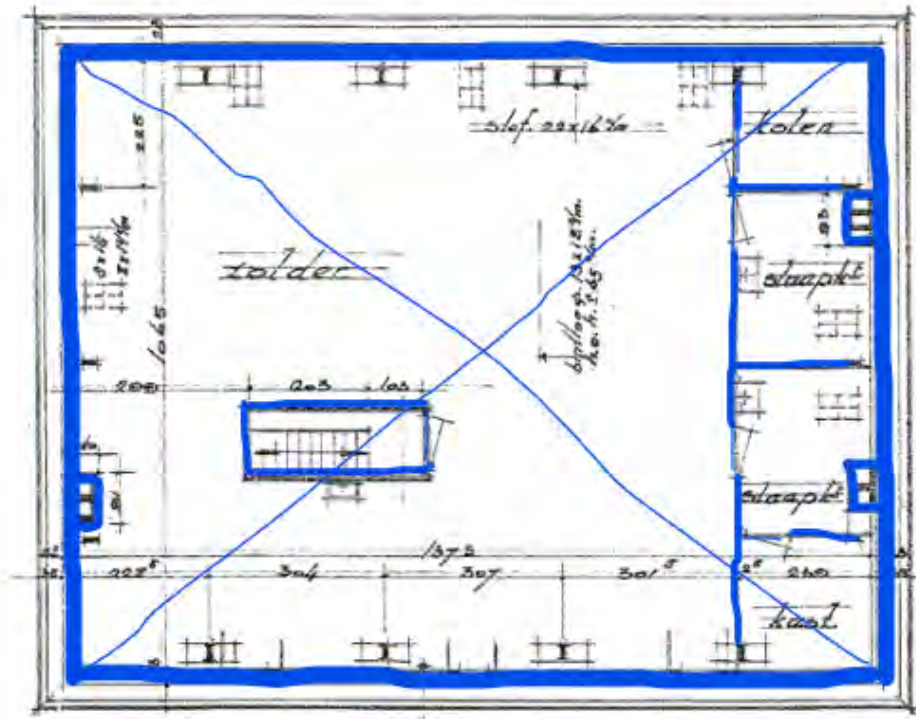
WAARDERINGSKAARTEN

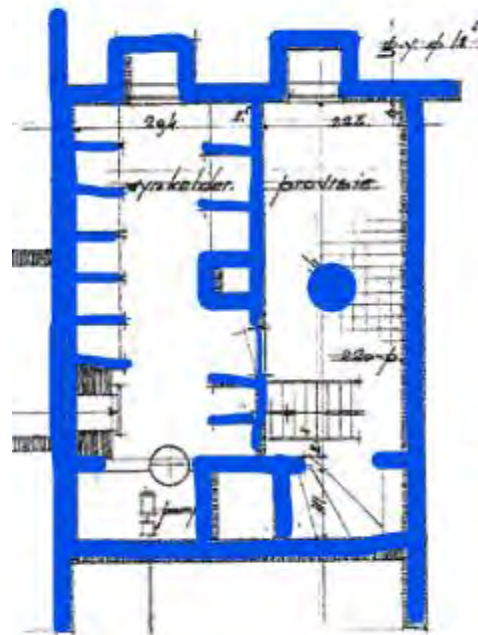

EERSTE VERDIEPING

ZOLDERVERDIEPING

KELDER

AANBEVELINGEN VOOR NADER ONDERZOEK

- Kleurhistorisch onderzoek op gevelpleisterwerk, deuren, ramen, kozijnen, goot- en daklijsten.
- Nader archiefonderzoek naar oudere bouwtekeningen in bijvoorbeeld het bouwarchief van het bisdom 's-Hertogenbosch.
- Tijdens eventuele ontleisteringen, het verwijderen van vloerbedekkingen en/of demontage van vloerbeschot (binnenzijde gebouw) of ontgravingen aan de buitenzijde, aanvullend bouwhistorisch veldwerk en documentatie naar sporen van de oude pastorie.

BEELDVERANTWOORDING

Kadaster	1 t/m 7
Wuisman	8, 9, 11 en 12
Regionaal Archief Tilburg	10
Beeldbank RCE	13, 14 en 15
Maikel Niël Bouwhistorie	omslagfoto, 16 t/m 48
Joan van den Hurk	49 en 50

BRONNEN

Kadastraal Archief ; Brabants Historisch Informatie Centrum, 's-Hertogenbosch
Bouwarchief Gemeente Moergestel ; Regionaal Archief Tilburg
Privearchief met bouwtekeningen en documenten eigenaar ; ZD Moergestel 1 B.V.
Heemkundekring 'De kleine Meijerij'
Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Het Nieuwe Instituut

LITERATUUR

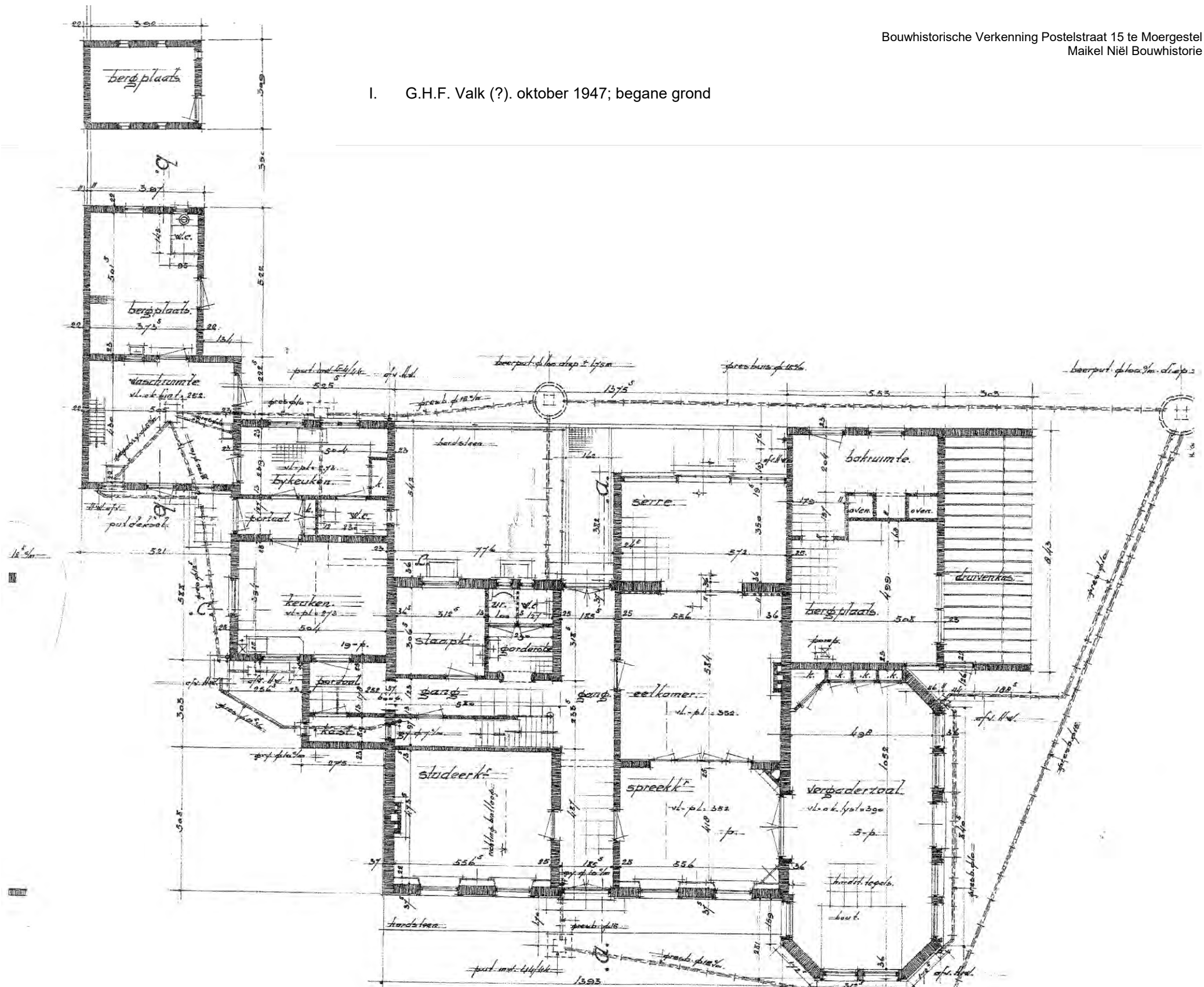
Van den Oord en Van Dun, *Merk toch hoe sterk! Moergestel schreef geschiedenis*, Moergestel 1995.
Goris, 'Willem Bouman (1866-1951), een veelzijdig architect', In: *Tilburg*. Tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur, Jrg. 33, nummer 2, September 2015.
Van Beek, 'Vraagtekens bij historie van Moergestel', In: *Het Nieuwsblad van het Zuiden*, 28 juli 1969.
Wuisman, *Moergestel in oude ansichten*, 1972.

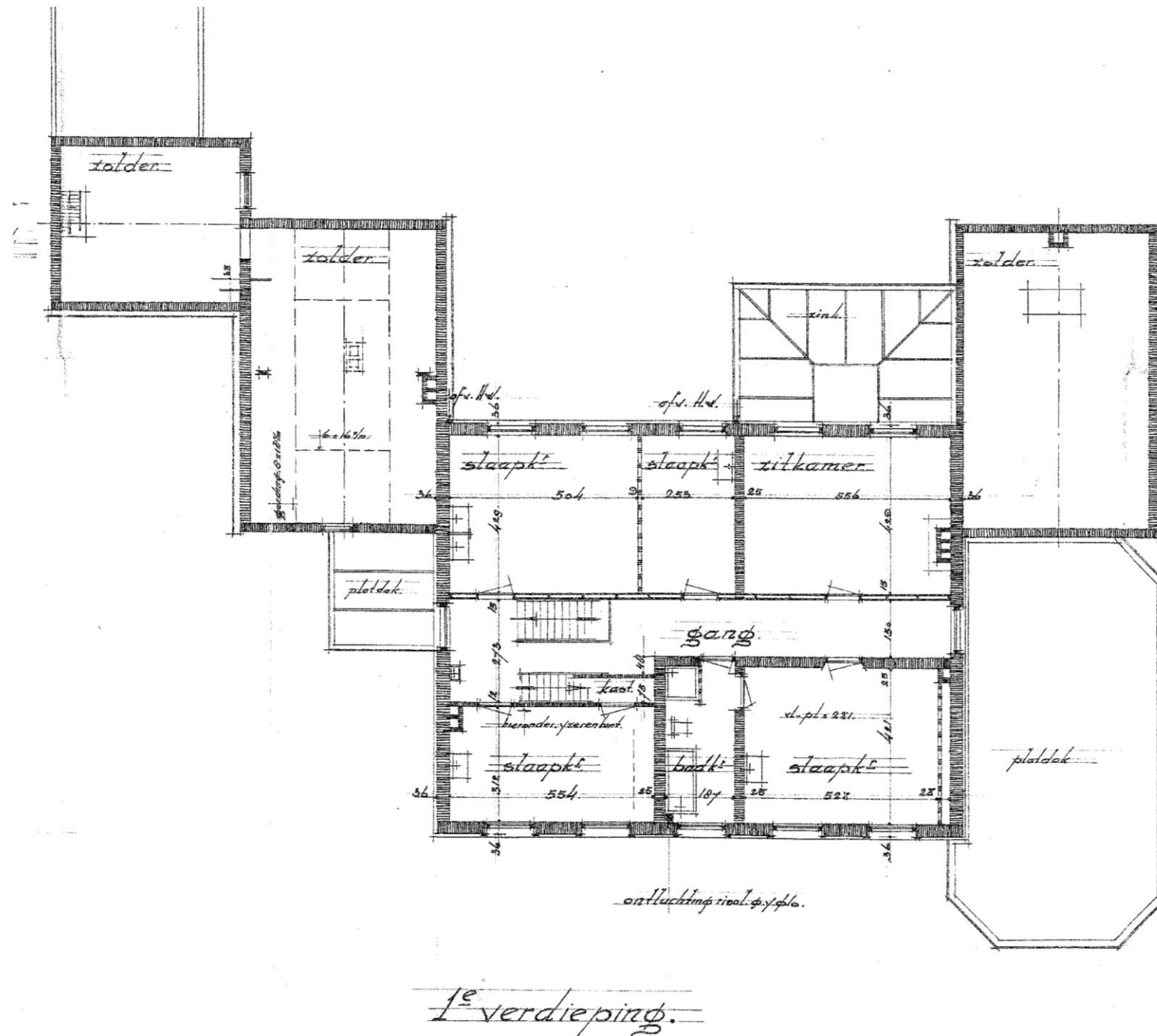

HISTORISCHE BOUWTEKENINGEN

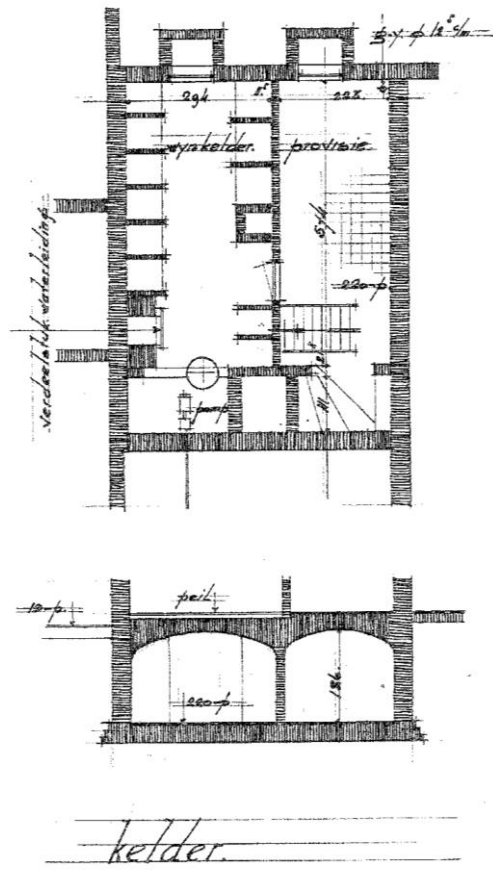

I. G.H.F. Valk (?). oktober 1947; begane grond

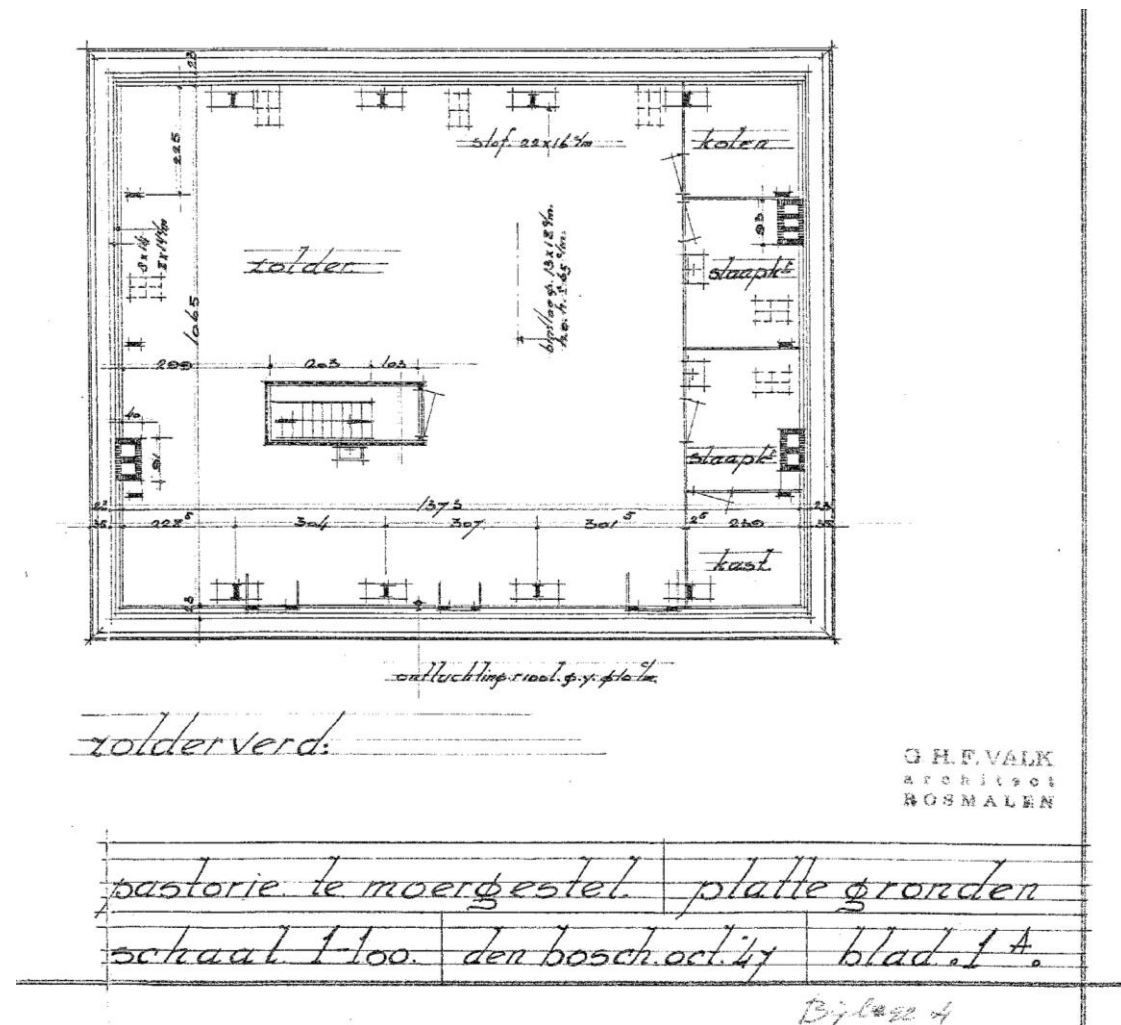

II. G.H.F. Valk (?). oktober 1947; 1e verdieping

III. G.H.F. Valk (?).oktober 1947; kelder

IV. G.H.F. Valk (?) Stempel is later aangebracht. oktober 1947; zolderverdieping

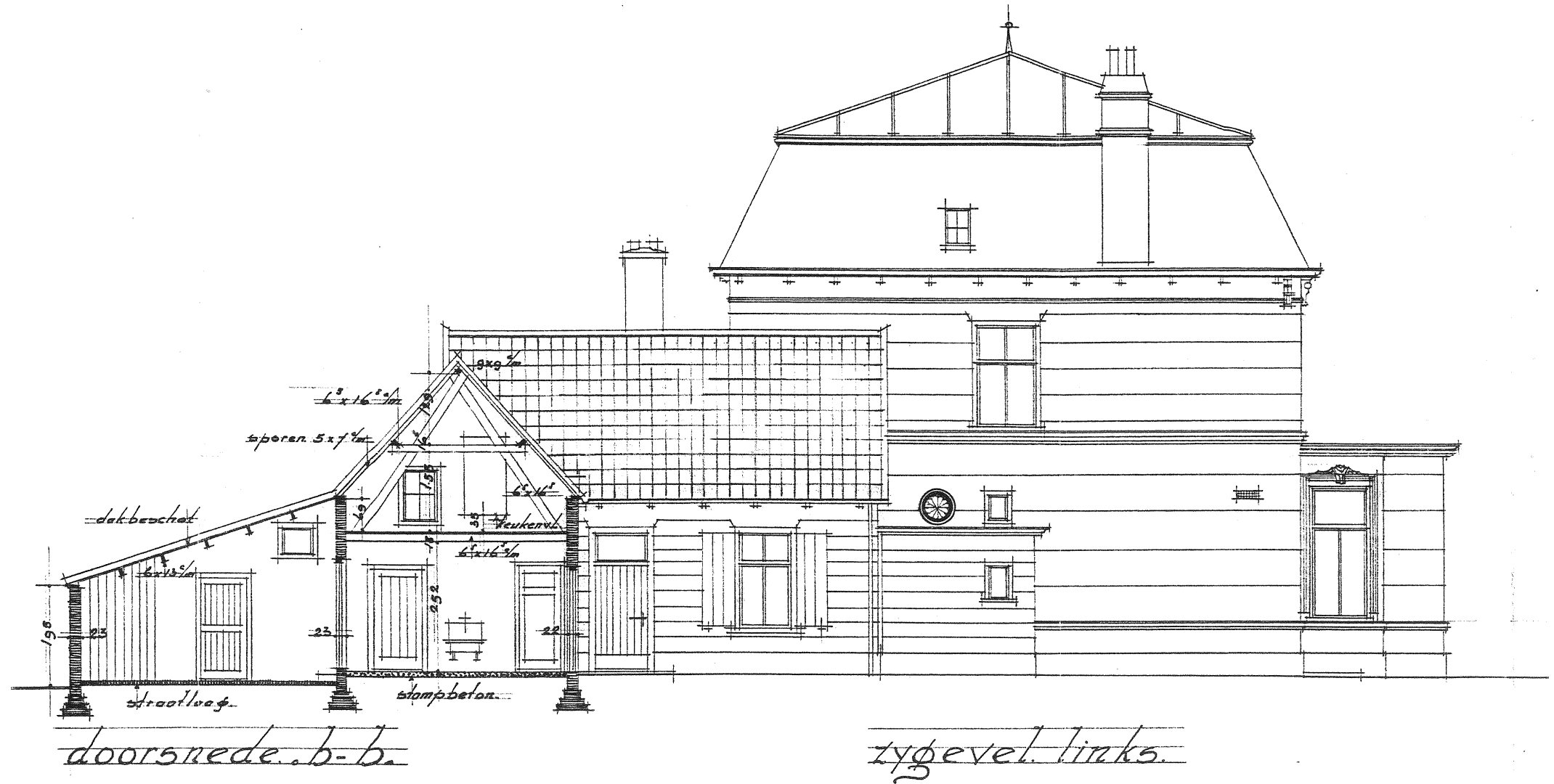

voorgevel.

V. G.H.F. Valk (?). oktober 1947; voorgevel

VI. G.H.F Valk (?). oktober1947; achtergevel

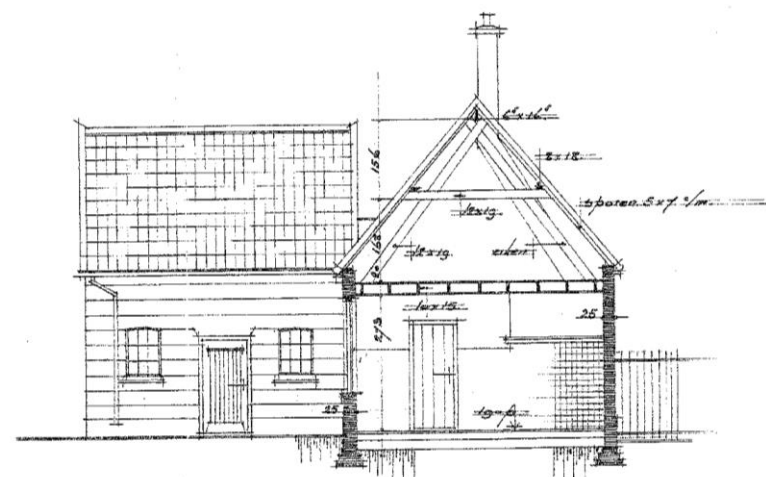

VII. G.H.F Valk (?). oktober 1947; zijgevel links en doorsnede b-b

VIII. G.H.F Valk (?). oktober 1947; zijgevel rechts

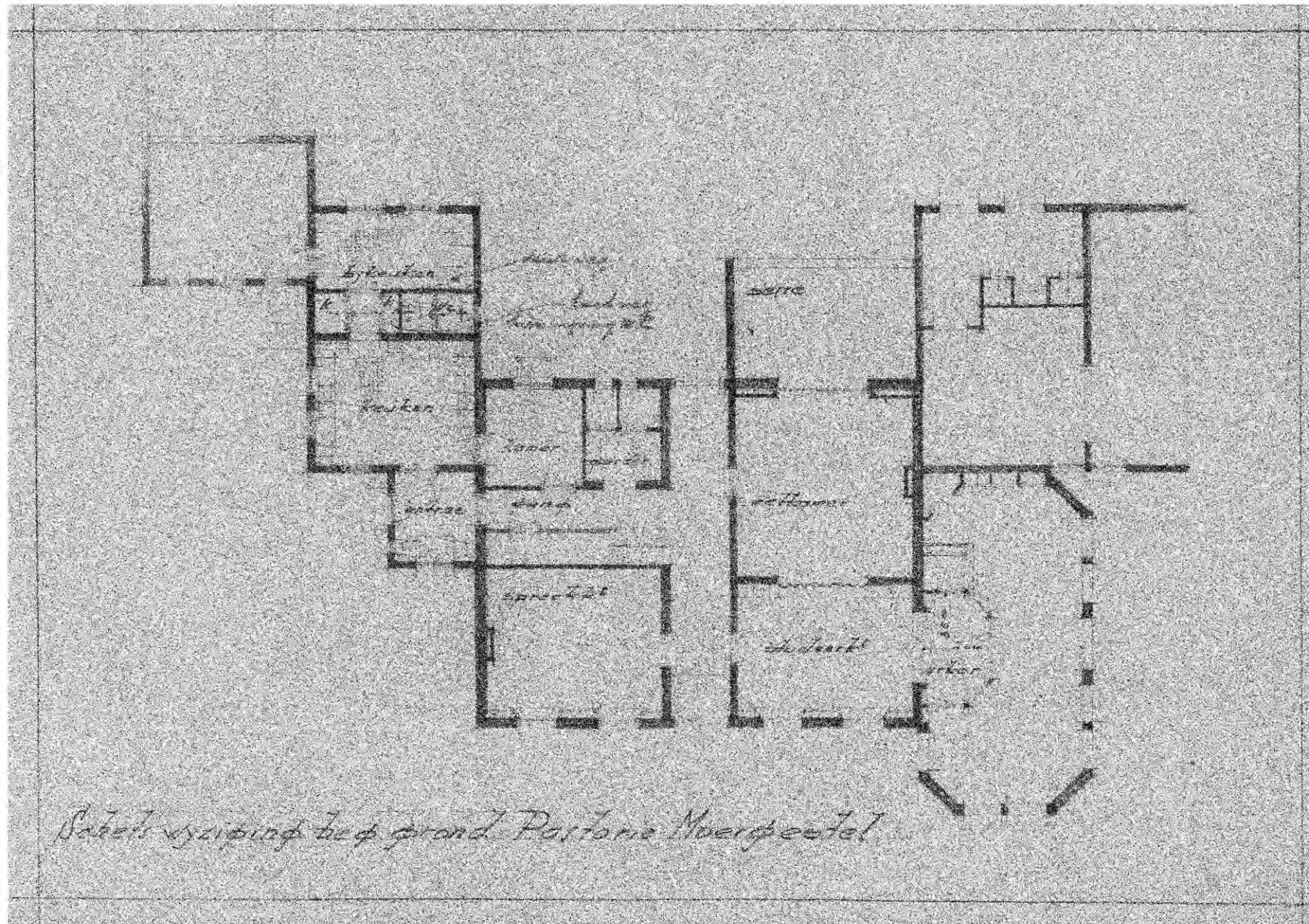

doorsnede c-c.

G.H.F. VALK
architect
ROSMALDEN

pastorie te moergestel. gevels-doorsneden
schaal 1-100. den bosch oct. 47. blad n°. 1.B.

X. G.H.F Valk (?). oktober 1947; doorsnede c-c

- XI. G.H.F. Valk (?). ca. 1954; Schets wijziging begane grond; Ontsluiting bij zij-entree, keuken en kamer en vensterverdeling van de keuken wordt gewijzigd ten opzichte van het ontwerp uit 1947. In de vergaderzaal wordt een erker toegevoegd. Tussen de studeerkamer en eetkamer wordt een schuif/harmonicadeur in plaats van een binnenpui toegevoegd.

